

INTELEKTUALNI DETEKTIVSKI ROMAN

(Nemanja Starović: *Podeljeni grad*, Prometej, Novi Sad, 2018)

Najpoznatiji i najčitaniji savremeni ruski pisac Boris Akunjin otkrio je tajnu da je počeo da piše krimi-romane kako bi zabavio svoju suprugu. „Bili smo u metrou, ona je čitala detektivski roman, a ja sam primetio da je knjiga umotana u korice tako da ljudi ne mogu da vide šta čita. Želela je da misle da čita nešto intelektualno. Tada mi je palo na pamet da neko mora da napiše detektivski roman kojeg se dame, poput moje žene, neće stideti da javno čitaju“, objasnio je.

Nemanja Starović je, poput Akunjina, autora petnaest uzbudljivih knjiga sa špijunskom tematikom o Erastu Fandorinu, ali i drugih pisaca ovog žanra (Artura Konana Dojla, Agate Kristi, Stivena Kinga, Džona Le Kareja, Jua Nesbea...), napisao intelektualni detektivski roman koji čitaoci neće morati da kriju, dobro, metro još nemamo, ali recimo u autobusima gradskog i međugradskog prevoza, vozovima ili tramvajima, već, naprotiv, da ga ponosno pokazuju, prepričavaju i preporučuju drugima.

Roman *Podeljeni grad* u osnovi je detektivsko-politički triler, u denbraunovskom maniru, odnosno krimi-priča smeštena u Novi Sad u 2018. godini, o stotoj godišnjici prisajedinjenja Vojvodine Srbiji, i govori interesantno, ali i dovoljno ozbiljno – o borbi obaveštajnih službi, političarima i kriminalcima, švercerima i informatičkim stručnjacima, navijačima i narkomanima, o ljudskom dostojanstvu i manama, patriotizmu i izdaji, hrabrosti i konformizmu, dovitljivosti i obmanama, ucenama i vernosti, malom čoveku koji sticajem okolnosti postaje značajan i čini velika dela. S druge strane, autor nas upoznaje i kako veliki postaju mali zbog svojih ličnih interesa, gramzivosti i ovozemaljskih uživanja.

Starovićevo delo ima po ambijentu, atmosferi, fabuli, sociološkoj, psihološkoj i političkoj analizi, sugestivnosti, izražavanju haotičnosti posleratne krize i deziluziranosti, kao i potrebi za čvrstim moralnim uporištima, dodirne tačke s legendarnim romanom i filmom *Treći čovek* Kerola Rida, čija se radnja dešava posle završetka Drugog svetskog rata u razorenom Beču koji je podeljen u četiri zone, a svakom vlada jedna od vojnih policija pobedničkih zemalja – američka, sovjetska, britanska i francuska. U Beč stiže Holi Martins (Džozef Koten), američki pisac vestern romana, a pozvao ga je njegov prijatelj Hari Lajm (Orson Vels), nudeći mu zajednički posao, a onda počinje zaplet, dok je ostalo legenda.

Knjiga *Podeljeni grad* ima intrigantan naslov, zanimljiv zaplet, uzbudljivu i dinamičnu radnju, protkanu kratkim i efektnim opisima, uverljivim i sadržajnim dijalozima, neizvestan rasplet do samog kraja i enigmatičan epilog koji čitaocu omogućava da se i sam nađe u ulozi detektiva, da istražuje i traga za rešenjem. Naravno, nemojte da se razočarate ako ne predvidite ishod, jer to i jeste odlika autorovog umeća da bude nepredvidljiv. Kvalitetu romana doprinose životni i realistični likovi, koji jesu takvi, jer su, uglavnom, građeni na

osnovu stvarnih, postojećih ličnosti, od kojih su neke etablirane figure javnog i političkog života, što sugerišu i njihova prezimena u romanu.

Da bi što vernije i živopisnije dočarao sliku velikog grada, mladost glavnog junaka i milje u kojem se kreće, autor svesno, i ne samo u dijalozima, koristi urbani vokabular i žargonske, mladalačke izraze, kao što su „na gajbi“, „drmao dobru lov“, „džedžao“, „lupa trista evra na sat“...

Rekao sam da je roman *Podjeljeni grad* u osnovi detektivsko-politički triler, ali je i mnogo više od toga. Ovo delo je i egzemplar alternativne istorije, kako je to u recenziji lepo primetio pisac Zoran Živković. Napraviću malu digresiju, pa ću pomenuti da je jedan od prvih primera alternativne istorije Livijeve spekulacija o istoriji Rima *Ab urbe condita*, o tome što bi se dogodilo da se Aleksandar Veliki okrenuo ka osvajanju Zapada i Rimske republike umesto Istoka. Livije je zaključio da bi Rimljani verovatno pobedili Aleksandra. Žanr alternativne istorije u svetu je sve popularniji, bilo u istoriografiji ili beletristici – od Vladimira Nabokova, Nila Fergusona, Isaka Asimova i Marka Almonda, do Roberta Herisa i Filipa K. Dika – ali nijedan pisac u našoj zemlji nije do sada imao hrabrosti, poput Starovića, da ovako napeto, uzbudljivo i lako napisano, pristupi osetljivoj i aktuelnoj temi posledica NATO intervencije na našu zemlju i njenim posledicama. Kako je žanr spekulativne fikcije, odnosno istorijske književnosti koja opisuje istoriju čovečanstva različitu od naše, obično s promenjenim jednim ključnim događajem, ovde je taj događaj smešten u 1999. godinu. Tada je, u julu te godine, komandant tadašnje Treće armije Vojske Jugoslavije general Perićić predvodio vojni puč kojim je svrgnut predsednik države u Beogradu, koji je uhapšen, zajedno sa kompletnim političkim vrhom, posle čega je potpisan vojno-tehnički sporazum, odnosno kapitulacija. NATO snage su u tom momentu već ovladale dobrim delom Kosova i Metohije, a udarom iz pravca Mađarske i Rumunije izbile su na Dunav. KiM su odmah proglašeni za nezavisnu državu, što je priznato i Crnoj Gori, a na prostoru Bačke i Banata (Srem je ostao u sastavu Srbije), rezolucijom SB UN uspostavljena je privremena uprava, uz odrednicu da će konačni status biti utvrđen nakon perioda nedefinisane dužine. Pet godina kasnije mandat UN prenet je na EU, a 2017. godine tzv. Republika Vojvodina je, posle održanog referenduma, proglasila nezavisnost i istog dana postala članica EU. Ostatak Srbije je pod ruskim uticajem, tako da je Dunav kod Novog Sada u romanu postao nova granica interesnih sfera i uticaja, praktično nova gvozdена zavesа ili Berlinski zid, a delovi grada su u dve države.

Starović je po obrazovanju istoričar, ali je po vokaciji i futurolog, tako da nas ova provokativna i krajnje neobična knjiga suočava s onim šta je moglo da se dogodi, ali i šta može dogodi. Svrha istorije jeste da nas, pored upoznavanja s prošlašću, upozori, osvesti, pokrene, da se ne ponove greške, porazi, stradanja i mračne strane iz istorije. U pojedinim segmentima knjige prepoznavemo ili naslućujemo paralele s privremenom upravom Austrougarske u BiH 1878. i kasnijom aneksijom 1908, međunarodnim protektoratom u BiH uspostavljenim 1995, stranom intervencijom i okupacijom na KiM 1999, izmeđuinstucija na drugu teritoriju, procesom desrbizacije, kolaboracije i konvertitstva u Crnoj Gori, koji se sistematski sprovodi od 1997. do danas. Zato knjiga obiluje mnoštvom istorijskih činjenica i paralelizmom stvarnosti i fikcija.

Ovaj roman je i delo antiutopije, odnosno socijalno-satirične fantastike, sasvim na tragu svetskih klasika kao što su roman *Mi Jevgenija Zamjatina*, 1984 *Džordža Orvela*, *Farenhajt 451*

Reja Bredberija, *Vrli novi svet* Oldosa Hakslija, *Gvozdena peta* Džeka Londona, kao ideje o društvu koje karakterišu negativni elementi, u ovom slučaju društveni i politički.

Starović na specifičan, vrlo umešan način razvija osnovnu priču čiji je glavni protagonist sitan švercer Boškan koji upada u mrežu obaveštajnih službi NATO-a i Srbije, a sve u okvirima nedovršenog društva u kojem traje dugogodišnja borba za uticaj Zapada i Rusije, Srbije i Vojvodine, Beograda i Novog Sada – za prevlast, plen, teritoriju, uz korišćenje klasičnih špijuna, savremenih tehničkih sredstava, simbola, šifri, medija, dezinformacija, spionovanja, gerilskih akcija, subverzivnih aktivnosti...

Zato i vidim ovaj roman kao skladan spoj više žanrova: psihološko-detektivskog, političko-špijunskog, konspirativnog, alternativno-istorijskog i antiutopijskog.

Kažu da su druga knjiga, drugi film ili drugi muzički album presudni za karijeru jednog umetnika. Prvo delo može i slučajno da bude dobro ili loše, ali tek drugo potvrđuje da li je stvaralac kvalitetan ili ne. Duboko sam uveren da je Starović kvalitetan i talentovan pisac, a dokaz za to su prestižna Nagrada „Dragiša Kašiković“, članstvo u Udruženju književnika Srbije i njegov roman prvenac *Sa druge strane*, a ovim novim delom Starović zaslužuje da bude na prvoj strani, jer je u delu na najbolji način primenio sva znanja, iskustva i veština koje poseduje iz oblasti filozofije, istorije, književnosti, politike, diplomatije, medija, marketinga, psihologije i mnogih drugih naučnih ili umetničkih oblasti.